

Samhällsundervisning och att skapa den goda medborgaren

Forskningen om politiskt deltagande har visat att samhällsundervisning i skolan spelar en viktig roll i att skapa intresserade medborgare, som spelar en aktiv roll i vår demokrati. Men frågan är: vilken är denna roll?

Professor **Henry Milner** från Canada, nuvarande gästprofessor vid Umeå Universitet, undervisade i april 2008 vid Åbo Akademi inom ramen för spetsenheten *Democracy – A Citizen Perspective* vid Institutionen för statskunskap och offentlig förvaltning. Temat var samhällsundervisningens roll för att befärma ungdomars politiska deltagande. Han har i flera år forskat kring vikten av samhällsundervisning i skolorna och hur den bidrar till att skapa en kunnig och aktiv ungdom, som är beredd att delta i ett demokratiskt samhälle.

Enligt Milner är det väsentligaste att befärma nivån av politisk faktakunskap bland ungdomarna. Om man gör det är det sannolikt att intresset och aktivitetsnivån också blir högre. Milners resultat tyder på att samhällsundervisningen i skolorna spelar en väsentlig roll i att befärma kunskapsnivån bland ungdomar. I länder där samhällsundervisning är en integrerad del av undervisningen i skolor och gymnasier är kunskapsnivån då det gäller landets politiska system högre, intresset för politiken är större och graden av deltagande i politiken högre. Detta gäller först och främst ungdomar, som inte har så många andra källor att få kunskap

ifrån, men på längre sikt är det troligt att samma skillnader kan återfinnas bland de olika ländernas befolkning som helhet.

Skräckexemplet är USA, där rädslan för indoktrinering i skolan (som i och för sig kan vara berättigad på vissa håll *over there*) har medfört att samhällsundervisningen inte får undervisa om de politiska partierna, deras ideologi och deras roll i samhället. Som följd av detta har flera medborgare svårt att svara på, om republikanerna eller demokraterna utgör det mest konservativa partiet (svar: republikanerna). I andra länder, som till exempel de nordiska länderna, där undervisningen i samhällslära innehåller mera relevanta teman, finns det en högre grad av faktakunskap om det politiska systemet bland ungdomarna, och intresset också är större, även om det ändå är på en rätt så låg nivå.

Även om det är svårt att kontrollera för alla faktorer som påverkar dessa skillnader är det troligt att undervisningen i skolorna spelar en väsentlig roll i att skapa aktiva och kunniga unga medborgare, som kan och vill spela en aktiv roll inom politiken. Men frågan är: vilken roll ska ungdomarna spela? Fokus inom forskningen har i hög grad legat på valdeltagande; om ungdomar-

na röstar eller planerar att rösta ifall de ännu inte är myndiga. På samma gång har samhällsundervisningen ofta betonat plikten att rösta och hur man i praktiken gör detta.

Röstdeltagande är förstås en viktig form av politiskt deltagande. I vår representativa demokrati spelar det en central roll att välja dem som skall fatta beslut med bindande kraft för samhället som helhet. Men aktiva och kunniga medborgare nöjer sig inte enbart med att rösta. Det finns flera andra nödvändiga roller som de måste spela, innan det är möjligt att tala om en sann deltagardemokrati. Medborgarna måste vara kunniga – ja visst – men det räcket inte med kunskap om partierna och deras ideologi.

Om forskningen – och samhällsundervisningen – i för hög grad betonar valdeltagande finns det en risk att vi skapar röstningsrobotar, som ideligen röstar i valen, men aldrig engagerar sig i andra sammanhang. Det är avgörande, att ungdomen – och vi andra också – inser att i ett demokratiskt samhälle går det att påverka beslutsfattandet, och inte enbart genom att rösta.

Aktiva medborgare måste kritiskt granska beslutsfattarna och ha kunskap om hur de kan påverka dessa beslut, också

efter valet. Samhällsundervisningen får inte enbart betona hur man röstar och den medborgerliga plikten att göra det, utan måste också framhålla vikten av att skriva brev till riksdagsledamöterna, aktiviteter i samhällsorganisationer, och varför inte undervisa i hur man anordnar en demonstration. Alla dessa aktiviteter är viktiga påverkningsskanaler i dagens samhälle.

Ungdomen har traditionellt haft rollen som den kritiska rösten, som kan påpeka att kungen inte har kläder på. För att skapa en sann deltagardemokrati är det viktigt att denna tradition fortsätter. Här kan samhällsundervisningen spela en väsentlig roll.

Henrik Serup Christensen
doktorand i statskunskap
Åbo Akademi
hchrste@abo.fi